

TÜRK DİLİNİN GÜCÜ TÜRK MİLLETİNİN GÜCÜDÜR

YRD. DOÇ. DR. RUHİ ERSOY*

Dil, bir milletin sahip olduğu değerleri benimseme aracıdır. Toplumsal hafızayı sağlamlaştırırken millet olma bilincinin zihinlere yerleşmesini sağlar. Milletlerin tarih sahnesinde bıraktıkları izler, yaptıkları eylemler kendi dillerine verdikleri önem ölçüsünde yarınlara kalmıştır. Dolayısıyla milletin hafızasını güçlü tutup geçmişten aldığı kuvvetle geleceği yönlendirmesinde temel pay dile aittir.

İnsanın kendini ifade etme noktasında başvurduğu en önemli unsur olan dil ve onun ortaya çıkışı hususunda birçok araştırma yapılmıştır. Kimi çalışmalar dilin, ani gelişen olaylar karşısında çıkan anlamsız ünlemler neticesinde oluştuğunu, kimi çalışmalar ise doğada bulunan varlık seslerinin taklit edilmesi suretiyle ortaya çıktığını söyler. Dilin ortaya çıkış nedenini, zaruri bir kendini ifade etme çabası olarak gören bu çalışmaların ortak noktası dilin bir ifade aracı olarak kullanılmasıdır.

İnsanın yapıp etmeleri, dil denilen ve bütün varlıklar içerisinde yalnızca insana özgü olan bir sistem sayesinde biriktirilir ve kuşaktan kuşağa aktarılır (Türk

* Gaziantep Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

2010: 48). İnsanlar bir arada yaşadıkları her yerde birbirleriyle anlaşmak için belli bir dil geliştirmişlerdir. İkel toplumlarda bile durum böyledir (Çağlar 1980: 16). Tarihin bilinen en eski dönemlerinden itibaren insana yoldaşlık eden dilin en yaygın tanımı, “Bir milleti başka milletlerden ayıran, kendi içinde birtakım kuralları olan, yaşayan bir varlıktır.” şeklindedir. Dilin tanımında yer alan “yaşayan varlık” ifadesi, onun sürekli değiştiğini, yeniliklere açık olduğunu vurgulamak içindir. Dilin tanımındaki milletlerin farklılıklarını belirleme ifadesi, dilin hem teknik

Türk milleti
binlerce yıllık
geçmişinin
verdiği güçle
dilini korumayı
bilmiş, kendi
dilinde on
binlerce eser
vererek nesiller
arası iletişimi
koparmamıştır.

özellikleri ve sesleniş biçimindeki farkı hem de dil vasıtasıyla oluşmuş kültürel faaliyetleri, sözlü kültür ortamında vücuda gelmiş sözlü ürünleri- ki bu ürünler ortaya çıktığı toplumun aynasıdır- belirtir. Milletin kültürüne ait bir öge olan dil ile onun tabii olduğu kültür arasında ayrılmaz bir bağ vardır.

Doğduğu günden şimdiye kadar sürekli gelişerek, bünyesine yeni özellikler katan dil, bu geniş zaman diliminde “millîleşme” sürecini de yaşar. Tarihi birlik, ortak tarihi bellek, ekonomi, kitlesel bir kamu kültürü ve sınırlar bir çerçeve hâlinde toplumu sardığı vakit dil de ortak kullanım ürünleri arasında yerini alır (Smith 2004: 75). Dil, toplumun millîleşme sürecinde daima ortak ögedir. Tıpkı birlikte büyüyen iki kardeş gibi toplum ve dil birlikte büyür ve yaşar; bu süreç içerisinde de birbirinden etkilenir. Toplumun ihtiyaçlarına göre dil -gösterebileceği tüm esnekliği göstererek- şekillenir. Bu şekillenme neticesinde duygu, düşünce ve dil arasında sıkı bir bağ kurulur. Dil bu özelliğiyle insanın iç dünyasıyla dış dünyayı birbirine bağlayan bir araç konumundadır.

Bir milletin dil zenginliği, öncelikle kültürünün köklü olmasına dayanır. Her millet kendine özgü kültür ve edebiyatını, kendi dilinin olanakları doğrultusunda geliştirirken milleti oluşturan bireylerin temel değerlerine sahip çıkması yine dil aracılığıyla olur. Bu anlayış bireyin uygarlaşma yolunda ilerlemesini hazırlar. Dil ile uygarlık ve kültür arasında sıkı bağlar var olduğuna göre (Sayılı 1994: 376), uygarlık göstergelerinden olan edebî eserler dilin zenginliğiyle doğru orantılı olarak artar ve gelişir.

Kültürün en güzel ifade edilme yollarından biri olan edebî eserler, dilin ustaca örülmüş biçimleri olarak karşımıza çıkar. Milleti oluşturan fertlerin dili kullanma gücü, ortaya koydukları edebî eserlerde kendisini gösterirken bu durum

yoğun bir dil bilincini ve kültür ortaklığını beraberinde getirir. Çünkü bir milletin edebiyat tarihinin zengin olması dilinin kuvvetiyle doğru orantılıdır. Türk milleti binlerce yıllık geçmişinin verdiği güçle dilini korumayı bilmiş, kendi dilinde on binlerce eser vererek nesiller arası iletişimi koparmamıştır. Birçok alfabe kullanan Türk milleti, benliğinin ifadesi olan diline her zaman sahip çıkmış; hayli kapsamlı eserleri Türkçeye kazandırmıştır. Göktürkler Devrinde bilinen ilk yazılı metinlerini ortaya koyarken Osmanlı Döneminde bir yandan hemen yanı başındaki Arap ve Fars edebiyatlarıyla fikrî zeminde mücadelesini sürdürmüş, öte yandan Osmanlıca kisvesiyle bilim dili olma yolunda ilerlemiştir.

Millet-dil bağlantısını böylece ortaya koyduktan sonra, millî hafızanın gelişmesinde dilin rolünü örnekleriyle anlatmaya çalışalım. İranlı Firdevsî, Gazneliler Döneminde Arapça istilasına uğrayan Farsçayı kurtarmak için 60 bin beyit civarındaki Şehname'yi kaleme alırken dil milliyetçisi kimliği taşır. Onun bu noktada gösterdiği duyarlılık, bir süre sonra Farsçanın temeli sağlam ve özüne bağlı bir dil olması yolunda son derece önemli bir adım olmuştur. Bugün İranlıların kendisine minnet duyması, millî olma şuurunu dil yoluyla sağlamlaştırmasından ileri gelir.

Türkçe günümüzde yaşayan diller arasında en eski yazılı eserlere sahip olma, çok geniş bir coğrafyada konuşulma, konuşan insan sayısının çokluğu, sözcük sayısının fazla olması özellikleriyle büyük ve zengin bir dil olarak kabul edilir (Eker 2002: 82-85). Türk milleti, teşkilatçı yapısına bağlı olarak birçok devlet kurmuş, böylelikle zengin bir kültürel mirasa sahip olmuştur. Öz kültür mirasını harmanladığı eserlerde Türkçeyi bir gergef gibi işlemiştir. Kendi kimliğine sahip çıkmanın ilk yazılı ve edebî göstergesi olan Orhun Abideleri'nde Bilge Kağan ve Tonyukuk'un dilinden Türkçenin taşlara işlendiğini görmekteyiz. Bu ölümsüz yazıtlar, aynı zamanda Türkçenin yazı dili hâline gelmesinin ilk örnekleri olarak kabul edilir (Turan 1995: 41).

Millî şahsiyet, dille vücut bulur; bu noktada Türkçenin eşsizliğini sergileyen bu eserler millî şahsiyetimizin en önemli örneklerindedir. Sonrasında sınırsız coğrafyalarda üretilen sayısız eserler, topyekûn Türk kültürünün ve ondan ilham alan Türk milletinin beslenme kaynakları olmuştur.

Adriyatik'ten Pamir Yaylası'na, Çin Seddi'ne kadar olan sahada bu coğrafyanın kültür dili Türkçe olagelmıştır. Türk kültürü ve onun taşıyıcısı Türk dili bu coğrafyanın anahtarıdır.

Öte yandan tarihî serüveni içerisinde Türk kültürünün mayalanma sürecine baktığımızda farklı iklimlerin, geniş coğrafyaların bu sürece yataklık ettiğini görürüz. 20-90 doğu boylamları ile 33-65 kuzey enlemleri arasındaki 12 milyon kilometrekarelik coğrafya, Türk kültürünün tarihsel süreçte iskân ettiği eserleri yarattığı bir coğrafyadır. Ayrıca Asya, Avrupa, Afrika kıtalarının toplamı 80 milyon kilometrekaredir. Bu alanın 50 milyon kilometrekarelik alanı [3/2'si] Türkler tarafından tarihsel süreç içerisinde siyasal olarak yönetilmiştir. Adriyatik'ten Pamir Yaylası'na, Çin Seddi'ne kadar olan sahada bu coğrafyanın kültür dili Türkçe olagelmıştır. Türk kültürü ve onun taşıyıcısı Türk dili bu coğrafyanın anahtarıdır.

Türkçenin elimize geçen en eski ve okunabilen yazıtları, Türkçenin daha o çağda gelişmiş bir dil değeri kazandığını göstermektedir. Bu düzeye gelmek için dilimizin uzun bir gelişme sürecinden geçtiği açıktır (Eren 1990). Türkçe başta Arapça olmak üzere zaman zaman yabancı dillerin istilasına uğramış; böyle durumlarda milletin içinden yetişmiş ve kendi kültürel değerlerine gönülden bağlı Türk yazarları ve şairleri sayesinde sömürge hâline gelmekten kurtulmuştur. Kâşgarlı Mahmud, "Divanü Lügati't-Türk" adlı eseriyle hem Türkçenin sözlü mirasını yazıya taşımış hem de Araplara Türkçenin gücünü göstermiştir. Yine söz konusu eserle eş zamanlı olarak "Kutadgu Bilig", "Atebetü'l-Hakayık", "Divan-ı Hikmet" gibi Türk kültürünün, siyasetinin ve din algılaşımının birer yansıması olan eserler, Türk kültür işçileri tarafından tarihe kaydedilmişlerdir. Ali Şir Nevâyî, "Muhakemetü'l-Lügateyn" adlı ölümsüz eseriyle Türk dilinin Farsça karşısındaki üstünlüğünü ortaya koymuş, Türkçenin zenginliğini örnekleriyle gözler önüne sermiştir. Millî bilincin yazıya dökümü olarak ifade edilebilecek bu örnekler, kendi dönemlerinde tehlikeyi görüp buna karşı önlem almak isteyen şair ve yazarların dil şuurunu açıkça göstermektedir.

Geçmişte Arapça ve Farsça tehlikesine maruz kalan Türkçe günümüzde Batı dillerinin, bilhassa İngilizcenin tehdidiyle karşı karşıyadır. Milletimizin bu durum karşısındaki tavrı, bir ölçüde Türkçenin gelecekteki yazgısını da belirleyecektir. Ne zaman ki tarihî hafıza yerini günlük olaylarla meşgul bir zihniyete bırakırsa,

Ne zaman ki tarihî hafıza yerini günlük olaylarla meşgul bir zihniyete bırakırsa, o günden sonra dil bilincinin de zayıfladığı, milleti millet yapan değerlerin gözle görülür bir şekilde kaybolduğu görülür.

o günden sonra dil bilincinin de zayıfladığı, milleti millet yapan değerlerin gözle görülür bir şekilde kaybolduğu görülür. Bugün yabancı isim sevdalısı bireylerimiz, bir süre sonra kendi kültürel kimliklerini kaybedeceklerinin farkında bile değillerdir. Bu noktada eğitimci olarak bizlere düşen, şuurlu nesiller yetiştirmek, Türkçeyi ait olduğu seviyenin altına düşürmemek, böylece millet bilincini yitirmemize engel olmaktır.

Günümüzde Türkçede bulunan yabancı kelimelerin fazlalığı öne sürülerek Türkçenin diğer dillere göre zayıf ve yetersiz olduğuna dair görüşler oldukça yaygındır. Bu görüşlerde dikkate alınmayan bir nokta vardır: Türkler sahip oldukları ülküler uğruna sürekli hareket hâlinde olmuştur. Türk kültürü, tarihsel süreç içerisinde İran, Sami, Slav, Çin, Grek, Roma gibi Eski Dünyanın bütün büyük kültürleri ile doğrudan karşılaşma olanağı bulan bir kültürdür. Bu kültürlerle alışverişlerde bulunarak etkileşime girmiştir. Takip edebildiğimiz tarihî seyri içinde Türkçe, komşularına, en az onlardan aldığı kadar kelimeyi ödünç vermiştir. Dolayısıyla Türkler, teknoloji başta olmak üzere, pek çok bilim dalından bilgilerin, çeşitli yaşayış tarzlarının, kültür faaliyetlerinin ve modaların ithal edildiği son yüzyıla kadar, komşularına, onlardan öğrendiklerinden fazlasını öğretmişlerdir. Hatta İslavlar, Macarlar, Rumlar ve Farslarla ilişkileri söz konusu olduğunda, bu bilgi alışverişinde Türklerin komşularına öğrettiklerinin, onlardan öğrendiklerinden epeyce ağır bastığı görülmektedir (Karaağaç 2002).

Geniş coğrafyalarda farklı toplumlarla ve onların ürettikleriyle karşılaşmak, bir hazımsızlık problemi olmaktan öte, kültür dinamiklerindeki sürekliliğe katkıda bulunmuştur. Bu, Türk kültürünün terkip kabiliyetiyle açıklanabilir. Türk kültürünün terkip kabiliyeti kendisini Türkçe özelinde de göstermiştir. Yer yer olumsuz etkilere maruz kalsa da Türkçenin dinamizmi her zaman kendini gösterebilmiştir. Bu yolculuk esnasında Türkçe, Uzak Doğu'dan Orta Doğu ve Avrupa'ya birçok coğrafyada kullanılan dillerle temasa geçmiştir. Türkistan'da Çince, Soğdakça, Toharca, Moğolca; Orta Doğu'da Farsça, Arapça, Ermenice; Av-

Takip edebildiğimiz tarihî seyri içinde Türkçe, komşularına, en az onlardan aldığı kadar kelimeyi ödünç vermiştir. Dolayısıyla Türkler, teknoloji başta olmak üzere, pek çok bilim dalından bilgilerin, çeşitli yaşayış tarzlarının, kültür faaliyetlerinin ve modaların ithal edildiği son yüzyıla kadar, komşularına, onlardan öğrendiklerinden fazlasını öğretmişlerdir.

rupa'da Rusça, Fransızca, İngilizce ve Almanca (Ercilasun 2009) gibi dillerle ilişkiler içerisine girmiştir. Bu ilişkiler neticesinde bünyesine bahsi geçen dillerden birçok kelime almıştır. Türkçenin bu dillerden aldığı kelimeleri kendi potasında eritebilmesi ve kendi anlam dünyasında şekillendirebilmesi onun büyük bir dil olduğunu destekler niteliktedir. ■

KAYNAKÇA

- Eker, Süer (2002), *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yay..
- Ercilasun, Ahmet Bican (2009), "Türk Dili Araştırmalarının Bugünkü Durumu ve Sorunlar", *Türkiyat Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Ankara, S. 5, 143-157.
- Eren, Hasan (1990), "Millî Kültür Unsuru Olarak Türk Dili", *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler*, Ankara, 45-56.
- Karaağaç, Günay (2002), *Dil, Tarih ve İnsan*, Ankara: Akçağ Yay.
- Sayılı, Aydın (1994), "Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe", *Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, Ankara: TTK Basımevi.
- Smith, Anthony D. (2004), *Millî Kimlik*, İstanbul: İletişim Yay.Turan, Osman (1995), *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul: Boğaziçi Yay.
- Türk, Vahit (2010), "Dil-Eğitim-Kimlik-Kişilik", *Türk Yurdu Dergisi*, S. 273, 48-51.